

EKONOMSKI VIDIK JEZIKA V VEČKULTURNEM OKOLJU - NARODNOSTNO MEŠANO OKOLJE V SLOVENIJI

THE ECONOMIC ASPECT OF LANGUAGE IN MULTICULTURAL SETTING - THE CASE OF AN ETHNICALLY MIXED AREA IN SLOVENIA

In a multicultural society the acceptance and intertwining of different language groups reflects in language as well as economic processes. Exposed are the most important parameters which should be considered in the dealing with language and economy.

In analyzing language processes in areas of contact in Slovenia we exposed certain starting-point parameters from "economic" approaches towards language. On the basis of gathered empirical data of our yearlong research studies we presented, in the context economy-language, the value of linguistic diversity in ethnically mixed territories in Slovenia, the standpoint towards the significance of language in employment, as well as the use of language at one's working post. The results indicated that the knowledge of minority language in employment is not attributed equal significance as the knowledge of Slovene, and that the use of the two languages at work is more frequent amongst minority members. Results also pointed out the connection between the bonus for bilingualism in official use and the strategies of language adaptation in ethnically mixed territories of Slovenia.

Keywords: ethnically mixed territories, Slovenia, bilingualism, economic aspects

V večkulturni družbi se sprejemanje in prepletanje različnih jezikovnih skupin odraža z jezikovnimi in tudi z ekonomskimi procesi. Izpostavljeni so najpomembnejši parametri, ki jih je treba upoštevati ob obravnavanju jezika in ekonomije.

V prispevku smo pri analiziranju jezikovnih procesov na stičnih območjih v Sloveniji izpostavili nekatere izhodiščne postavke "ekonomskega" pristopa do jezika. Na osnovi izbranih empiričnih podatkov naših večletnih raziskovanj smo v kontekstu ekonomija - jezik predstavili vrednost jezikovne različnosti na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji, stališče do pomena jezika za zaposlovanje ter uporabe jezika na delovnem mestu. Rezultati so pokazali, da vprašani znanju manjšinskega jezika pri zaposlovanju ne pripisujejo tako velikega pomena kot znanju slovenskega jezika ter da je raba dveh jezikov na delovnem mestu bolj prisotna med pripadniki manjšine. Rezultati so tudi nakazali, da na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji, obstaja povezava med dodatkom za dvojezično poslovanje in strategijami jezikovnega prilagajanja.

Ključne besede: narodnostno mešana področja, Slovenija, dvojezičnost, ekonomski vidiki

UVOD

V večkulturni družbi se sprejemanje in medsebojno prepletanje različnih jezikovnih skupin odraža z jezikovnimi in tudi z ekonomskimi procesi. Ključne vsebine, ki zaznamujejo omenjene procese, se nanašajo hkrati na koristi in na stroške, povezane z različnimi oblikami urejanja medskupinske komunikacije, različnimi pristopi na trgu delovne sile, različno distribucijo jezikovne neenakopravnosti, različno rabo jezika večine in manjšine na delovnem mestu, različno vlogo posameznega jezika v ekonomskem razvoju družbe ter ekonomske prednosti politike poučevanja različnih jezikov. Tako v večkulturni družbi jezikovno planiranje in jezikovna politika služita kot orodje, ki družbo usmerja v družbenem in ekonomskem pomenu. Ekonomski faktorji so povezani tudi z etničnostjo. Nekateri zavračajo pomembnost ekonomskih faktorjev za etnolingvistično raznolikost, toda Edwards (1985) pripisuje veliko težo prav ekonomskim in pragmatičnim zadevam, ki so pomembne v vsakdanjem življenju mnogih ljudi in izpostavlja, da analize številnih jezikovnih gibanj kažejo in potrjujejo prav moč ekonomskega elementa pri izbiri in rabi posameznega jezika.

JEZIK IN EKONOMIJA - IZHODIŠČNI POGLEDI

Številne teorije, ki obravnavajo vlogo jezika ter jezikovne procese v večkulturnih okoljih, ne obravnavajo eksplicitno ekonomskega vidika jezika. Ob obravnavanju ekonomije jezika in politike pluralnosti je po mnenju enega od vodilnih raziskovalcev (Grin, 1996) treba upoštevati naslednje parametre:

1. vrednost jezikovne različnosti (jezik večine, jezik tradicionalne avtohtone manjšine, jezik imigrantske skupine) in obseg finančne in institucionalne podpore,
2. vrednost ustrezne medskupinske komunikacije, ki obsega tudi ustrezno jezikovno poučevanje,
3. vrednost jezikovne vitalnosti, ki vključuje tudi učinek jezika na trgovinske tokove.

Ekonomski vidik jezika v večkulturnem okolju je največkrat omenjen samo kot ena izmed spremenljivk, ki nastopa v povezavi z motivacijami, in sicer v primerih, ko je posameznik ekonomsko motiviran, da se uči drugega jezika ter da ga v specifičnih situacijah tudi uporablja. V številnih primerih ekonomska spremenljivka vpliva na oblikovanje odnosa posameznika do specifičnega jezika. Če povzamemo, to pomeni, da je ekonomski faktor na najrazličnejše načine – posredno in neposredno – povezan z vsemi vidiki, ki vplivajo na jezikovne pro-

cese, od ohranjanja do opuščanja jezika pa vse do strategij jezikovnega prilaganja - konvergentnih in divergentnih jezikovnih procesov (primika in odmika).

Medsebojno sprejemanje in sožitje različnih jezikovnih skupin v narodnostno mešanem okolju je mogoče tudi ob upoštevanju med seboj prepletenih ekonomskih in jezikovnih procesov tako na mikro- kot na makro ravni¹. Lingvisti, sociolingvisti in sociologi jezika so si enotni, da ekonomski procesi zaznamujejo jezikovne procese, medtem ko se s to problematiko ukvarjajo redki ekonomisti. V kolikor pa ekonomisti v kontekstu večkulturnosti obravnavajo ekonomijo povezano z jezikom, pa veliko manj prepričljivo zagovarjajo tezo o recipročni odvisnosti ter vidijo izključno enostransko povezavo. Pragmatično in racionalno usmerjeni strokovnjaki povezavo med jezikom in ekonomijo obravnavajo samo v izpostavljanju analize stroškov in neprofitnih investicij, ki jih narekuje spoštovanje in uresničevanje koncepta večkulturnosti v državi in jih je treba vnesti v jezikovno planiranje države. Skratka, kot odvečno postavko v proračunu države. Tak pogled pa je tudi z ekonomskega vidika kratkoročna investicija.

V literaturi (Grin 1996) zasledimo, da nekateri avtorji obravnavajo jezik izključno kot sredstvo komunikacije in ga primerjajo z denarjem. Jezik in denar imata podobne značilnosti, vedno služita kot sredstvo izmenjave ter omogočata spremembo ekonomskih procesov. Obstajajo še drugi pristopi oziroma povezave ekonomije z jezikom, na primer: zaposlovanje in prednost glede na jezik, spoštovanje jezikovne različnosti na delovnem mestu, dodatek za dvojezično poslovanje, pri katerih pa jezik nastopa le kot ena izmed spremenljivk.

Kljub temu, da obstajajo različni pristopi, ki obravnavajo povezavo jezika in ekonomije, pa bi težko zapisali, da obstaja enoten teoretičen koncept, ki bi zajel omenjeni aspekt kompleksno in sistematično. Marschak² je bil eden prvih, ki je v svojih delih v središče postavil vprašanja, zakaj se raba jezikov spreminja, zakaj se nekateri jeziki bolj ohranjajo kot drugi in kaj pomeni učinkovitost jezika. Jezik je bil zanj objekt izbire, ki je usmerjen v dosego določenega cilja. Izbiro jezika v komunikaciji ali pa izbiro za učenje nekega jezika je apliciral na standarde mikroekonomije in jih povezal na isti način kot so povezane vse ekonomske odločitve posameznika - od nakupa izdelka pa do investicije, ki vedno predstavljajo za posameznika rezultat - z najboljšo izbiro v danem trenutku.

Tudi Grin (1990) je poskušal teoretično pristopiti k ekonomiji jezika in je

* * *

¹ Pri tem lahko opozorimo na različno terminološko poimenovanje obravnavanih vsebin. V Sloveniji se uporablja termin mikroekonomija za vsebine, ki posegajo na področje poslovnih znanosti (trženje, kadrovanje) makroekonomija pa se enači s tem, kar v svetu poimenujejo ekonomija, ki se ukvarja z nacionalnim gospodarstvom (Aleš Vahčič, Podjetništvo in gospodarska rast, Finance, 17.12. 2001, str. 229).

² Omenjenega avtorja citiramo iz Grin-a (1991), ki piše, da je Marshak v članku Economics of language, objavljenem v reviji Behavioral Science leta 1965 (št.10, str. 135-140) eden od avtorjev, ki obravnava ekonomijo jezika.

najprej predstavil poenostavljen model ekonomskega pristopa, ki se nanaša na jezik manjšine. Model upošteva *dve funkciji jezika: objektivno (uporabno) funkcijo in prisiljeno funkcijo*. Kasneje je koncept dopolnjeval in poudaril, da je jedro ekonomije jezika (Grin 1996) zasnovano v delovanju in medsebojnem prepletanju in vplivu treh spremenljivk oziroma na trosmerni kategorizaciji različnih spremenljivk:

Prvi sklop tvorijo tradicionalne ekonomske spremenljivke: cena, dobiček, obresti, plača.

Drugi sklop spremenljivk tvorijo tradicionalne lingvistične oz. sociolingvistične spremenljivke: število govorcev posameznih jezikov, razpršenost jezikov, vzorci jezikovne rabe, formalna in neformalna raba jezikov, odnos do jezika.

Tretji sklop pa tvorijo vse ostale spremenljivke, ki jih ni mogoče vključiti niti v prvi niti v drugi sklop.

Posameznika mnogokrat ne zanima jezik sam po sebi (per se), ampak ima rad življenje, katerega sestavni del je jezik. V tem kontekstu je merjena kvantiteta rabe jezika (koliko časa bere v nekem jeziku, se pogovarja ter koliko prebere: število strani, knjig ...) in na ta način vključena v posameznikovo uporabno funkcijo. Brati in govoriti v nekem jeziku pomeni nekaj ustvarjati oziroma pomeni produkcijo v ekonomski terminologiji. Čas je v tem produkcijskem procesu samo eno od produkcijskih sredstev. Pri tem so prisotni še številni drugi faktorji (učinkovitost, ...), ki prav tako soustvarjajo t.i. produkcijski proces.

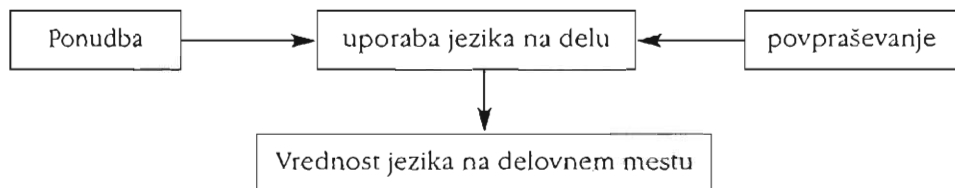
Glede na ekonomski pristop pa se jezik pojavlja tudi na trgu, ki mu določa "ceno in povpraševanje" ter usmerja njegovo distribucijo. Toda največkrat se pri obravnavi omenjenih povezav razlaga odnose med posameznimi spremenljivkami, ne poskuša pa se razložiti posledic vzroka in učinka, preko katerih jezik prispeva k ustvarjanju dohodka.

V večkulturnih družbah se jezik in ekonomija obravnavata tudi v kontekstu medskupinske komunikacije. Pri tem so zasnovali model (Colomer 1996), v katerem so upoštevali jezikovno obnašanje posameznika in različne družbene norme, ki usmerjajo medskupinsko komunikacijo. Z analizo spremenljivk so poskušali ugotoviti, kateri ekonomski elementi vplivajo na diskriminacijo jezika v medskupinskem stiku.

Ekonomski vidik jezika nastopa tudi v povezavi z učenjem drugega jezika. Jezik je lahko obravnavan tudi kot človeški kapital, ki omogoča posamezniku, da si z njim pridobiva finančna sredstva in omogoča življenjsko eksistenco. V tem primeru želja, motivacija po kopičenju znanja (drugega jezika) posamezniku predstavlja čisto jezikovno spodbudo, katere cilj ni učenje drugega jezika zato, da

bi lahko komuniciral z ljudmi, s katerimi živi, spoznal njihovo kulturo in zgodovino, torej ustvarjal sožitje v okolju, ampak pomeni, da se posameznik uči drugega jezika L2 predvsem zato, ker mu učenje le-tega v prvi vrsti pomeni investicijo v lastno znanje. Znanje jezika posamezniku pomeni kopičenje njegovega lastnega intelektualnega kapitala (Grenier, Vaillancourt 1983), ki mu kot investicija prinaša tako kratkoročen profit (boljši dohodek zaradi znanja, v primeru narodnostno mešanega območja v Sloveniji pa še dodatek za dvojezično poslovanje ...) kot tudi dolgoročen profit. Preko jezika ima posameznik namreč lažji dostop do drugih trgov, poznavanje jezika ne pomeni le poznavanja kulture v najširšem pogledu, temveč tudi mentalitete trga, kar omogoča suveren nastop na trgu in posledično lažje poslovanje ... Kopičenje takega tipa človeškega kapitala lahko indirektno opazujemo tudi med prebivalci v našem narodnostno mešanem okolju. To nam konkretno kaže analiza rabe posameznega jezika, posebej pa analiza rabe drugega jezika ter analiza stališča do drugega jezika in do učenja drugega jezika. V tem primeru je drugi jezik lahko jezik večine ali jezik manjšine. Kopičenje človekovega kapitala pa se prepleta z družbeno-ekonomsko motivacijo posameznika za učenje in rabo drugega jezika.

Na osnovi omenjenih izhodišč lahko navezo jezika in ekonomije umestimo v okvir ponudbe in povpraševanja, ki smo jo povzeli po shemi Vaillancourta (1996: 82) in pri kateri ima pomembno središčno vlogo uporaba jezika na delu, o čemer podrobneje razpravljamo v prispevku.

V okoljih, kjer sta prisotna dva jezika - večinski in manjšinski - ekonomski argument lahko promovira manjšinski jezik, toda samo v primeru, ko ima ta tudi neko "instrumentalno" vrednost, v primerih, ko pa manjšinski jezik nima te vrednosti, pa ostaja tudi ekonomski argument osamljen in brez vrednosti.

EKONOMSKI VIDIK JEZIKA NA NARODNOSTNO MEŠANIH OBMOČJIH V SLOVENIJI

Študije, ki bi obravnavale povezavo jezika in ekonomije na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji, nismo zasledili, literatura navaja le parcialna dela, ki omenjeno povezavo obravnavajo z zelo pragmatičnega in enostavnega vidika,

in to v kontekstu finančnih stroškov, ki jih država zagotavlja, da uresničuje narodnostno enakopravnost na slovensko-italijanskem in slovensko-madžarskem narodnostno mešanem območju v Sloveniji. Zagotavljanje uresničevanja dvojezičnosti na institucionalni ravni na narodnostno mešanih območjih je za državo dodaten strošek. Poleg financiranja institucij manjšin izstopajo stroški za dvojezično vzgojo in izobraževanje ter za uresničevanje dvojezičnega poslovanja na narodnostno mešanih območjih.³ Pri izvajanju dvojezičnega poslovanja velja omeniti dodatek za dvojezično poslovanje, kar pomeni, da so vsi, ki so zaposleni na javnih mestih, kjer je zakonsko predpisano znanje dveh jezikov, za to tudi finančno stimulirani in dobijo poseben dodatek.

Pri analiziranju in interpretiranju jezikovnih procesov na stičnih območjih v Sloveniji lahko izpostavimo tudi nekatere izhodiščne postavke iz omenjenih "ekonomskih" pristopov do jezika in jih obravnavamo v povezavi z izbranimi parametri. Na osnovi predstavljenih teoretičnih izhodišč in empiričnih podatkov⁴ smo strukturirali naslednje sklope, ki nakazujejo povezavo jezika z ekonomskim vidikom:

1. Vrednost jezikovne različnosti na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji.
2. Stališče do pomena jezika za zaposlovanje.
3. Uporaba jezika na delovnem mestu.

1. VREDNOST JEZIKOVNE RAZLIČNOSTI:

Vrednost jezikovne različnosti se neposredno nanaša na obseg finančne in institucionalne podpore jeziku večine in manjšine. Posredna vrednost jezikovne različnosti je težko izmerljiva in se dolgoročno odraža v različnih vidikih razvoja družbe in posameznika. V Sloveniji je na narodnostno mešanem območju for-

* * *

³ O konkretnih finančnih sredstvih, ki jih zagotavlja proračun R Slovenije za uresničevanje, podrobno opisuje študija »Manjšine v prostoru Alpe-Jadran in čezmejno sodelovanje«, ur. Novak-Lukanović, S. in Jesih, B., 1991, neobjavljeno gradivo.

⁴ Pri analizi posameznih področij se naslanjamo na rezultate raziskav, ki so vključevale večinsko in manjšinsko populacijo in so potekale od leta 1991 do 1997 v okviru projekta »Etnična identiteta in medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru«, katerega nosilec je prof. dr. Albina Nečak - Lük. Zaradi različnega metodološkega pristopa jih lahko obravnavamo v dveh sklopih:

1. Raziskave, ki so potekale v Lendavi leta 1991, 1994, 1996 in v Slovenski Istri leta 1994 in 1996, in pri katerih je bila uporabljena metoda ankete med naključno izbrano populacijo ter
2. Raziskava, ki je potekala leta 1997 v Lendavi in je del mednarodnega projekta »Managing the Mix Thereafter Comparative research into Mixed Communities in the Three Independent Successor States«. Raziskava se v metodološkem pristopu razlikuje od ostalih raziskav (sklop 1) v okviru projekta. Anketiranje smo izvedli med izbrano populacijo (vodilnih delavcev) in uporabili metodo pisnega strukturiranega intervjuja.

malno zagotovljena dvojezičnost na institucionalni ravni, kamor sodi tudi dvojezično poslovanje, kar pomeni, da se jezikovna različnost v okolju spoštuje in da se za njeno uresničevanje zagotavljajo finančna sredstva. Deklarativno zapisana možnost ima tako finančno podporo, ki jo zagotavlja Ustava RS Slovenije. V tem kontekstu je neposredna, direktna vrednost jezikovne različnosti (znanje dveh jezikov) povezana tudi z dodatkom za dvojezično poslovanje.

Rezultati mednarodne raziskave v Lendavi⁵ so nakazali povezavo med ekonomskim faktorjem in institucionalno dvojezičnostjo. Dodatek za dvojezično poslovanje se pojavlja kot pomemben ekonomski faktor tako z vidika makro- kot mikroekonomije. Z vidika makroekonomije dodatek za dvojezično poslovanje predstavlja finančen strošek v proračunu, ki ga država mora zagotavljati, da se lahko formalno na vseh ravneh uresničuje dvojezičnost. Dodatek za dvojezično poslovanje je vezan na posameznika in na delovno mesto ter ima večplasten pomen. Posameznik je motiviran, da se nauči drugega jezika, kajti znanje jezika večine in manjšine mu omogoča zaposlitev in nenazadnje mu znanje in raba dveh jezikov na delovnem mestu prinašata finančno stimulacijo. Edina pomanjkljivost je, da v tem primeru pogoj znanja dveh jezikov ne definira natančno stopnje znanja obeh jezikov. Stopnja znanja drugega jezika je, po rezultatih raziskav,⁶ zelo pomembna spremenljivka, ki vpliva na uresničevanje dvojezičnosti na narodnostno mešanih območjih.

V okviru omenjene raziskave v Lendavi smo preverjali strinjanje oziroma nestrinjanje z dodatkom za dvojezično poslovanje. Pričakovali smo, da bodo vprašani na osnovi lastnih izkušenj lahko podali mnenje o upravičenosti dodatka. Večina med njimi se na svojem delovnem mestu sooča z dvema jezikoma in dvojezični dodatek tudi prejema. Glede stališča do prejemanja finančne stimulacije za uporabo dveh jezikov na delovnem mestu pa rezultati omenjene mednarodne raziskave v Lendavi kažejo, da je manj kot polovica (49 %) vprašanih mnenja, da morajo biti delavci, ki opravljajo službo v dveh jezikih za to dodatno plačani, ker je delo bolj naporno in zahteva več angažiranosti in priprav. Manjšina vprašanih pa zagovarja mnenje, da za prejemanje dodatka niso upravičeni vsi zaposleni v javnih ustanovah in finančni dodatek povezujejo izključno z naravo dela in dodatnimi nalogami (14, 6 %). Zanimivo pa je, da jih kar tretjina misli, da finančni dodatek ni potreben. To so predvsem posamezniki, tako Slovenci kot Madžari, ki menijo, da je dvojezičnost v njihovem okolju nekaj naravnega, normalnega in da za uporabo dveh jezikov na delu ni treba ljudi dodatno plačevati. Z dodatkom za

* * *

⁵ Glej opono 4. raziskava pod 2.

⁶ O tem dokazujejo rezultati raziskav »Medetnični odnosi in narodna identiteta v Lendavi« v letih 1991, 1994 in 1996 in »Medetnični odnosi in narodna identiteta v Slovenski Istri« v letih 1994 in 1996, nosilka prof.dr. Albina Nečak-Luk.

dvojezično poslovanje se v glavnem strinjajo vprašani, zaposleni v vzgoji in izobraževanju ter družboslovno-humanistična inteligenca,⁷ medtem ko se tehnična inteligenca ne strinja, da bi morali posamezniki prejemati dvojezični dodatek. To nas ne preseneča, kajti raba dveh jezikov v vzgoji in izobraževanju ter med poklici, ki smo jih uvrstili med družboslovno-humanistične, zahteva vsakodnevno aktivno rabo dveh jezikov, pri katerih pa je tudi stopnja znanja drugega jezika zelo pomembna. Za uresničevanje dvojezičnega poslovanja v praksi se pričakuje, da posamezniki, ki pri vsakdanji "delovni" komunikaciji rabijo dva jezika, dobro obvladajo tudi drugi jezik, kar zagotavlja sistem dvojezičnega izobraževanja na narodnostno mešanem območju ter možnost kontinuiranega jezikovnega izpopolnjevanja.

Zanimivo je, da se je relativno velik delež vprašanih (34,4 %) iz iste raziskave v Lendavi zavzemal za denarne sankcije, kadar ustanove in podjetja na narodnostno mešanem območju ne poskrbijo, da se dvojezično poslovanje izvaja (ustrezno zasedena delovna mesta glede na jezikovno znanje, dvojezične oznake ...). Sankcije podpirajo tudi drugi vprašani, povezujejo pa jih z zakonsko ureditvijo in z dejavnostjo ustanove ali podjetja (17,7 %). Nekaterim pa se sankcije ne zdijo ustrezen in pravi pristop, ampak poudarjajo, da bi bilo treba storiti kaj več predvsem pri ozaveščanju ljudi. To mišljenje zagovarjajo predvsem tisti posamezniki, ki menijo, da je dvojezičnost v njihovem okolju nekaj naravnega. Četrtnina vprašanih (26 %) pa je trdno prepričanih, da sankcije niso potrebne.

2. STALIŠČE DO POMENA JEZIKA ZA ZAPOSLOVANJE:

Dodatek za dvojezično poslovanje je povezan z delovnim mestom, ki poleg ustrezne strokovne usposobljenosti (izobrazba, delovne izkušnje) formalno vsebuje tudi pogoj, da mora posameznik, ki želi opravljati delo na narodnostno mešanem območju, pri katerem prihaja v stik z ljudmi, obvezno obvladati tako jezik večine kot jezik manjšine. Pogoj ne definira stopnje znanja posameznega jezika. Kako pogoj o znanju dveh jezikov sprejemajo ljudje, ki živijo in delajo na narodnostno mešanem območju, smo empirično preverjali v okolju samem. Vprašanje: "Ali mora biti znanje dveh jezikov pogoj za zaposlitev v določenih dejavnostih?", smo postavili izbrani populaciji v Lendavi v okviru že omenjene mednarodne raziskave.⁸

* * *

⁷ Uporabljamo specifikacijo za področja zaposlitve vprašanih, kot je bila uporabljena v raziskavi. Ker je bila raziskava mednarodna, je tudi uporaba omenjenih terminov prilagojena na vsa tri področja, kjer je raziskava potekala (Estonija, Ukrajina, Slovenija).

⁸ glej opombo 4 (točka 2).

Večina vprašanih (69,8 %) je menila, da bi moralo biti znanje dveh jezikov – slovenskega in madžarskega – pogoj za zaposlitev v javnih službah oziroma na vseh področjih javnega življenja, kjer prihaja do stika s strankami. Tudi ostali vprašani globalno pri zaposlitvi podpirajo znanje dveh jezikov, toda pri odgovorih se omejujejo, tako da je za nekatere (5,2 %) dovolj že pasivno znanje madžarskega jezika, za druge pa je znanje madžarskega jezika zaželeno, ne pa obvezno (13,5 %). Le manjšina vprašanih meni, da je znanje jezika večine in manjšine pogoj samo na področju vzgoje in izobraževanja (2,1 %). Če pri podrobnejši analizi izpostavimo narodnostno pripadnost kot spremenljivko, ki specifično zaznamuje odgovore, ugotavljamo, da pripadniki madžarske narodnosti veliko bolj kot Slovenci podpirajo stališče, da je znanje dveh jezikov pogoj za zaposlitev (Slovenci samo v 51,3 %, medtem ko se skoraj vsi pripadniki madžarske narodnosti s to trditvijo strinjajo (84,8 %). Na njihovo mnenje o obravnavanem pogoju pa poklic in izobrazba nimata izrazitega vpliva. Odgovori o strinjanju so dokaj enakomerno razpršeni med vsemi poklici. Statistično sicer izstopajo zaposleni v vzgoji in izobraževanju, najmanj pa se s pogojem strinja tehnična inteligenca, kar je tudi razumljivo, kajti pri opravljanju svojega dela le delno komunicirajo v obeh jezikih.

Tudi rezultati drugih raziskav, ki so prav tako potekale v okviru longitudinalno zastavljenega projekta "Medetnični odnosi v slovenskem etničnem prostoru"⁹ v različnih časovnih točkah v Lendavi in v Slovenski Istri (Obali) nam posredno nakazujejo ekonomski vidik jezika, in sicer v povezavi s stališčem do pomena znanja jezika pri zaposlovanju. Stališče do pomena znanja posameznega jezika odseva posameznikovo motivacijo za učenje in rabo jezika ter kaže na vlogo in pomen jezika večine in manjšine v različnih komunikacijah.

Znanje slovenskega in manjšinskega jezika je med vprašanimi, ki živijo na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji, in ki smo jih vključili v raziskavo, visoko cenjeno. Čeprav sta oba jezika v okolju uradna jezika, pa obstaja razlika v vrednotenju in v rabi posameznega jezika. Znanju slovenskega jezika vprašani na vseh področjih pripisujejo večji pomen kot pa znanju manjšinskega jezika. Rezultati raziskave kažejo, da se na Obali najbolj strinjajo s trditvijo, da znanje slovenskega jezika potrebujejo pri zaposlitvi, medtem ko se vprašanim v Lendavi zdi znanje slovenskega jezika najpomembnejše za poklicno usposabljanje oziroma za nadaljnje šolanje, kar prikazuje Tabela 1. Tabela prikazuje, kako pomembno je znanje slovenskega jezika posamezni skupini na posameznih področjih in nakazuje razlike v vrednotenju posameznega jezika.

* * *

⁹ Glej opombo 4.

Tabela 1: Trditve o pomenu znanja slovenskega jezika
(poprečne vrednosti; manjša vrednost pomeni močnejše strinjanje)

		Slovenci	manjšina	drugi
Znanje slovenskega jezika omogoča prijateljstvo ...	Lendava	1.54	1.54	1.65
	Obala	2.02	1.85	2.56
Znanje slovenskega jezika je potrebno pri zaposlitvi	Lendava	1.58	1.51	1.73
	Obala	1.68	1.81	2.15
Znanje slovenskega jezika je znak ustrezne izobrazbe	Lendava	2.13	2.23	2.48
	Obala	2.18	2.60	3.09
Znanje slovenskega jezika omogoča istovetenje s pripadniki slovenskega naroda	Lendava	1.89	1.97	2.07
	Obala	2.46	2.98	3.27
Znanje slovenskega jezika je potrebno za družbeni ugled	Lendava	2.42	2.33	2.73
	Obala	2.69	3.40	3.21
Znanje slovenskega jezika je potrebno za razumevanje slovenske kulture	Lendava	1.69	1.65	1.83
	Obala	2.19	1.83	2.82
Znanje slovenskega jezika je potrebno za poklicno usposabljanje	Lendava	1.35	1.42	1.59
	Obala	2.04	2.28	2.76
Znanje slovenskega jezika je potrebno, da se lahko opredeliš za Slovenca	Lendava	1.83	2.02	2.46
	Obala	2.33	2.55	2.97

Stališče do pomena slovenskega jezika pri zaposlitvi se med pripadniki manjšine in večine na narodnostno mešanem območju statistično ne razlikujejo, saj se vsi relativno močno strinjajo s trditvijo. Statistično opazna razlika je le med Lendavo in Obalo. Skupina "drugi", v katero sodijo pripadniki drugih etničnih skupin, ki živijo na narodnostno mešanem območju in so se v naši raziskavi sami opredelili kot "drugi", se s posameznimi trditvami ne strinjajo tako močno kot se s trditvami strinjajo Slovenci in pripadniki manjšine. Pri "drugih" je opazna razlika med Obalo in Lendavo, kjer v Lendavi "drugi" znanju slovenskega jezika pripisujejo večji pomen kot pa "drugi" na Obali, kar je lahko povezano z izobrazbeno strukturo vprašanih in z družbenim statusom.

Vprašani, ne glede na narodnostno pripadnost, pomenu znanja manjšinskega jezika (tako italijanskega kot madžarskega) pri zaposlovanju ne pripisujejo tako velike pomembnosti kot pripisujejo znanju večinskega, to je slovenskega jezika, o čemer pričajo rezultati prikazani v Tabeli 2. V tem primeru lahko iščemo povezavo z ekonomskim vidikom jezika. Med večino in manjšino statistično obstajajo razlike v stališču do pomena znanja jezika manjšine pri zaposlovanju.

Tabela 2: Trditve o pomenu manjšinskega jezika

(povprečne vrednosti; manjša vrednost pomeni večje strinjanje s trditvijo)

		Slovenci	manjšina	drugi
Znanje manjšinskega jezika omogoča prijateljstvo.	Lendava	1.67	1.50	1.79
	Obala	2.18	1.63	2.63
Znanje manjšinskega jezika je potrebno pri zaposlitvi	Lendava	2.86	2.47	2.98
	Obala	2.76	2.26	3.15
Znanje manjšinskega jezika je znak ustrezne izobrazbe	Lendava	2.74	2.52	2.92
	Obala	2.69	2.33	3.34
Znanje manjšinskega jezika omogoča istovetenje s ...	Lendava	2.10	1.94	2.31
	Obala	2.82	2.42	3.38
Znanje manjšinskega jezika je potrebno za družbeni ugled	Lendava	3.00	2.79	3.23
	Obala	3.30	3.01	3.68
Znanje manjšinskega jezika je potrebno za razumevanje ...	Lendava	1.79	1.61	1.84
	Obala	2.52	1.76	3.15
Znanje manjšinskega jezika je potrebno za poklicno usposabljanje ...	Lendava	3.07	2.58	3.14
	Obala	2.92	2.45	3.26
Znanje manjšinskega jezika je potrebno, da se opredeliš ...	Lendava	2.01	1.97	2.48
	Obala	2.85	2.16	3.44
Znanje manjšinskega jezika je potrebno za družbeno udejstvovanje ...	Lendava	1.74	1.60	1.91
	Obala	2.90	1.72	3.38

Poleg povprečnih vrednosti, ki kažejo stopnjo strinjanja s trditvijo, pa smo trditve povezane s pomenom jezika še dodatno analizirali z uporabo statističnih metod.¹⁰ Rezultati so pokazali, da se v Lendavi večina in manjšina razlikujeta v strinjanju s trditvijo o pomenu slovenskega jezika za zaposlovanje (statistično se skupini ločujeta - $F = .213$). Na Obali pa sta večina in manjšina v stališču do pomena znanja slovenskega jezika za zaposlovanje bolj enotni in stališče ju ne ločuje, ker statistično dokazuje nizka vrednost F ($F = .116$).

V Lendavi obe skupini glede na pomen slovenskega jezika najmočneje ločuje trditev "Znanje slovenskega jezika je potrebno, da se lahko opredeliš za Slovenca" ($F = .424$), na Obali pa "Znanje slovenskega jezika je potrebno za družbeni ugled" ($F = .448$). Najbližje v strinjanju (trditev ne ločuje skupini) pa sta večina in manjšina v Lendavi, in sicer pri trditvah "Znanje slovenskega jezika omogoča prijateljstvo" ($F = .004$) in na Obali trditev, da je znanje slovenskega jezika potrebno pri zaposlitvi ($F = .116$).

* * *

¹⁰ Pri tem smo uporabili diskriminantno analizo, pri kateri v strukturalni matriki vrednost uteži (F) nakazuje, kako se v posameznih trditvah skupini večina in manjšina ločujeta. Višja vrednost strukturalne uteži (F) pomeni, da se skupini bolj ločujeta, manjša vrednost pa pokaže, da se skupini približujeta v stališču.

S to trditvijo o pomenu znanja manjšinskega jezika - italijanskega in madžarskega - pri zaposlovanju pa se večina in manjšina na obeh narodnostno mešanih območjih različno strinjata, kar dokazuje statistična analiza odgovorov vprašanih.¹¹ S trditvijo se bolj strinjajo pripadniki manjšine. Za primerjavo lahko navedemo, da se v Lendavi skupini Slovenci in Madžari najmanj ločujeta pri trditvi "Znanje manjšinskega jezika je potrebno, da se opredeliš za Madžara" ($F = .082$), na Obali pa se Italijani in Slovenci najbolj strinjajo pri trditvi "Znanje italijanskega jezika je potrebno za družbeni ugled" ($F = .259$).

Statistična analiza nam je nakazala, da se stališče do pomena posameznih jezikov razlikuje med Slovenci in pripadniki madžarske in italijanske narodnosti. Pripadnike večine in manjšine ločuje zlasti stališče do pomena manjšinskega jezika pri zaposlovanju, kar poenostavljeno pomeni, da pripadniki manjšine pri zaposlovanju znanju manjšinskega jezika pripisujejo večjo težo kot Slovenci. Tako Italijani kot Madžari znanju slovenskega in manjšinskega jezika pri zaposlovanju pripisujejo velik pomen in imajo pri tem enotna stališča.¹² Rezultati so tudi pokazali, da je izobrazba vprašanih povezana s trditvijo, da je pri zaposlitvi potrebno znanje manjšinskega jezika. Statistična povezava med obema spremenljivkama ($p < 0,05$) je zaznana predvsem pri Slovencih (na Obali in v Lendavi), in sicer bolj ko so izobraženi, bolj se strinjajo s trditvijo, medtem ko izobrazba pri pripadnikih manjšine statistično ni povezana s trditvijo.¹³

Če predstavljene rezultate o pomenu znanja posameznega jezika povežemo z rezultati o dodatku za dvojezično poslovanje, ugotavljamo, da predvsem pripadniki manjšine vidijo pomen v znanju manjšinskega jezika za zaposlovanje, zato tudi podpirajo pogoj, da je zlasti v javnih službah potrebno znanje dveh jezikov

* * *

¹¹ Diskriminantna analiza je pokazala, da je vrednost strukturne uteži F v Lendavi pri obravnavani trditvi .707, na Obali pa .526, kar kaže da se skupini dokaj močno ločujeta.

¹² Pri ugotavljanju razlik v stališču do pomena slovenskega in manjšinskega jezika na Obali in v Lendavi smo uporabili metodo logistične regresije, ki ne zahteva enakomerne porazdelitve spremenljivk. Analiza je pokazala, da trditev o pomenu slovenskega jezika ne razlikuje /ločuje Italijane in Madžare - signifikanca $p = 0,783$, torej ni statistično značilna, prav tako je teža, ki označuje moč razlikovanja zanemarljivo nizka ($F = 0,040$). Trditev o potrebi znanja manjšinskega jezika pri zaposlovanju prav tako statistično ne razlikuje pripadnike obeh narodnosti (signifikanca $p = 0,090$), prisotna pa je šibka moč razlikovanja med skupinama ($F = 0,182$).

¹³ Povezava med trditvijo (TZMJZ) »znanje manjšinskega jezika je potrebno pri zaposlitvi« in izobrazbo (IZOBR) - Spearmanova korelacija :

	TZMJZ	
IZOBR	-0,020	Slovenci Lendava
	-0,041	Slovenci Obala
	-0,119	Madžari Lendava
	-0,196	Italijani Obala
	-0,185	Drugi Lendava
	-0,144	Drugi Obala

Pozitivna korelacija pomeni, da se bolj izobraženi manj strinjajo, negativna korelacija pa, da se bolj izobraženi bolj strinjajo.

ter da morata biti znanje in raba dveh jezikov na delovnem mestu tudi finančno ovrednotena.

UPORABA JEZIKA NA DELOVNEM MESTU:

S trditvijo "Na delovnem mestu naj vsi govorijo slovenski jezik" smo v Lendavi in na Obali želeli ugotoviti, kako vprašani zaznavajo jezik na delovnem mestu. S trditvijo smo želeli posredno preveriti posameznikovo zaznavanje dvojezičnega okolja, predvsem pa zaznavanje dvojezičnosti na institucionalni ravni. Predvidevali smo, da se vprašani zaradi splošno znanih dejstev (narodnostno mešano območje, formalno- pravno zagotovljena dvojezičnost, dvojezični dodatek ...) s trditvijo v glavnem ne bodo strinjali, kajti s strinjanjem s trditvijo bi zanikali koncept politike večkulturnosti.

Rezultati statistično obdelanih empiričnih podatkov nam predvidevanj niso popolnoma potrdili. Pokazalo se je, da se je stališče vprašanih v različnih časovnih točkah spreminjalo. Poglobljena statistična analiza¹⁴ je pokazala ($p = 0,000$) spremenjeno stališče Slovencev v Lendavi v dveh časovnih točkah, od leta 1991 do leta 1996, medtem ko so se Madžari s trditvijo v glavnem strinjali in svojega stališča niso spreminjali. Stališče Slovencev nakazuje (stališče so spremenili), da se strinjajo, da naj na delovnem mestu vsi govorijo slovenski jezik, kar pomeni, da ne podpirajo rabe dveh jezikov na delovnem mestu. To se je potrdilo tudi pri analizi rabe jezika na delovnem mestu. Med Slovenci na Obali ter pri pripadnikih italijanske narodnosti je statistično opazna razlika v mnenju leta 1994 ($p = 0,001$) medtem ko leta 1996 stališče statistično ne ločuje skupin ($p = 0,378$, torej ni signifikantno), kar pomeni, da imata večina in manjšina podobno stališče do rabe jezika na delovnem mestu. Razlike med večino in manjšino na obeh narodnostno mešanih območjih kažejo, da posamezniki v posameznih okoljih v različnih časovnih točkah različno sprejemajo institucionalno dvojezičnost, ki je na narodnostno mešanih območjih formalno zagotovljena.

* * *

¹⁴ Pri tem smo uporabili metodo logistične regresije, ki je nakazala spremembe v stališčih do trditve med posameznimi skupinami v različnih časovnih točkah.

¹⁵ Prikaz korelacije - Spearmanova korelacija med trditvijo »Znanje manjšinskega jezika je potrebno pri zaposlitvi« (TZMJZ) in povprečno rabo jezika na delu (AVG - DELO) - povprečne vrednosti pokazane v tabeli 3.

	TZMJZ	
I/OBR	-0,082	Slovenci Lendava
	-0,118	Slovenci Obala
	-0,153	Madžari Lendava
	-0,134	Italijani Obala
	,045	Drugi Lendava
	,002	Drugi Obala

Čeprav je psihološka dimenzija, ki jo zaznamuje stališče do jezika zelo pomembna in vpliva na rabo jezika, pa se v nekaterih primerih, zlasti ob vplivu različnih faktorjev (ekonomske motivacije, statusno približevanje, znak simpatije do sogovorca ...) raba jezika v konkretni situaciji razlikuje od subjektivnega stališča posameznika do določenega jezika. Povezava med trditvijo, da je znanje manjšinskega jezika potrebno pri zaposlitvi (TZMJZ) in rabo jezika na delu (AVG-DELO) ni pokazala statistične povezave ne pri Slovencih ne pri pripadnikih manjšine na Obali ali v Lendavi ($p > 0,05$). Statistična povezava se je pokazala le pri skupini "drugi" ($p < 0,05$),¹⁵ kar si lahko razlagamo, da je pri skupini "drugi" raba manjšinskega jezika povezana izključno z zaposlitvijo in rabo jezika na delovnem mestu. Pri tej skupini izstopa ekonomski vidik jezika.

Slovenci in drugi na delovnem mestu tako na Obali kot v Lendavi uporabljajo pretežno slovenski jezik, medtem ko pripadniki manjšine na delovnem mestu uporabljajo tudi manjšinski jezik. Ponazorjeno s statističnimi podatki so rezultati empiričnih raziskovanj o povprečni rabi jezika na delu prikazani v spodnjih tabelah:

Tabela 3: Prikaz rabe jezika na delovnem mestu (AVG-DELO)

(1 = samo slovensko, 2 = večinoma slovensko, 3 = enako oba jezika, 4 = večinoma manjšinsko, 5 = samo manjšinsko)

	povprečna vrednost	Std.deviacija
Slovenci/Lendava	1,810	0,8581
Manjšina Lendava	2,886	0,7233
Drugi Lendava	1,667	0,7955
Slovenci/Obala	1,446	0,8010
Manjšina Lendava	3,217	1,2581
Drugi Lendava	1,843	0,087

S statistično analizo (ANOVA - analizo variance) smo ugotovili tudi, da starost in narodnost vplivata na uporabo posameznega jezika na delovnem mestu, o čemer kažeta Tabeli 4 in 5. Opazne so statistične razlike med narodnostno mešanima območjema.

Tabela 4: Jezik na delovnem mestu glede na starost in narodnost v Lendavi

(1 = samo slovensko, 2 = večinoma slovensko, 3 = enako obo jezika, 4 = večinoma manjšinsko, 5 = samo manjšinsko)

starost	narodnost respondenta	
	Slovenci	manjšina
Do 30 let	2,00	3,30
31 - 40 let	2,03	3,00
41 - 50 let	1,77	2,84
51 - 60 let	1,77	2,80
nad 60 let	1,81	2,89

Analiza variance (ANOVA)

Starost : $p = 0,033$

Narodnost: $p = 0.000$

Statistična analiza podatkov je pokazala, da v Lendavi mlajši – tako Slovenci kot Madžari – pri stikih na delovnem mestu uporabljajo več madžarskega jezika kot starejši. Predpostavljamo, da zato, ker starejša generacija ni več aktivna v delovnem procesu, na drugi strani pa se niso dvojezično izobraževali in se s tem niso usposobili, da bi lahko na delovnem mestu uporabljali oba jezika.

Tabela 5: Jezik na delovnem mestu glede na starost in narodnost na Obali

(1 = samo slovensko, 2 = večinoma slovensko, 3 = enako obo jezika, 4 = večinoma manjšinsko, 5 = samo manjšinsko)

starost	narodnost respondenta	
	Slovenci	manjšina
Do 30 let	1,58	3,29
31 - 40 let	1,58	2,87
41 - 50 let	1,44	3,34
51 - 60 let	1,14	3,65
nad 60 let	1,26	3,65

Analiza variance (ANOVA)

Starost: : $p = 0,071$

Narodnost: $p = 0.000$

Tudi na Obali manjšinski jezik na delovnem mestu uporablja več mlajših kot starejših Slovencev, kar je podobno kot v Lendavi. Večja raba manjšinskega jezika na delovnem mestu je brez dvoma rezultat uspešne dvojezične vzgoje in izo-

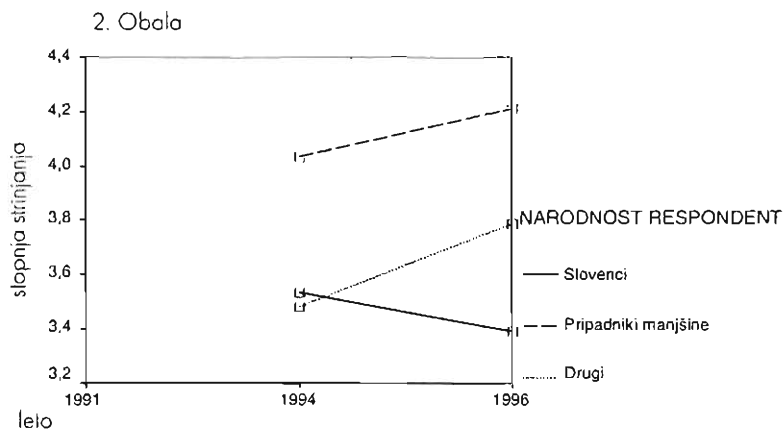
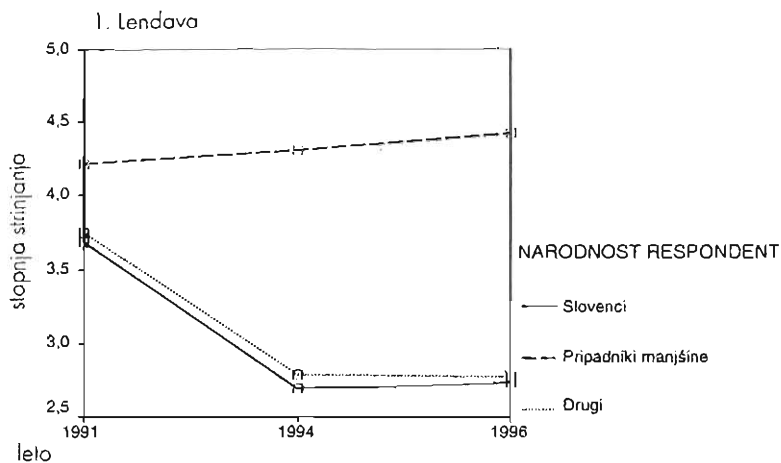
braževanja ter koncepta večkulture politike na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji. Pri pripadnikih italijanske manjšine generacijske razlike niso tako premočrtne kot pri Slovencih. Zanimivo je, da pripadniki italijanske narodnosti, stari med 31 in 40 let (rojeni v obdobju 1950 - 60) na delovnem mestu uporabljajo več slovenski jezik, kar je po vsej verjetnosti povezano s stopnjo znanja italijanskega jezika.¹⁶

Ne glede na odstopanja pa so rezultati statističnih analiz pokazali, da je v Lendavi in na Obali na delovnem mestu med pripadniki manjšine bolj prisotna raba obeh jezikov kot med Slovenci. Rezultat lahko nakazuje, da so na delovnih mestih, ki zahtevajo znanje dveh jezikov, zaposleni predvsem pripadniki manjšine. To nas je spodbudilo, da smo analizirali vprašanje: "*Ali imajo pripadniki manjšine na narodnostno mešanem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci?*" S trditvijo se bolj strinjajo Slovenci, medtem ko se pripadniki italijanske in madžarske narodnosti v svojem stališču zelo razlikujejo od Slovencev in se v glavnem ne strinjajo s trditvijo, da so njihove možnosti za zaposlovanje boljše. Poglobljena statistična analiza (ANOVA) je pokazala, da obstajajo razlike v strinjanju z omenjeno trditvijo glede na narodnost, na območje in tudi glede na časovno točko, kar nam prikazujejo spodnji grafi. (Strinjanje oziroma nestrinjanje je ovrednoteno s 5-stopenjsko lestvico, manjša številka označuje močnejše strinjanje.)

* * *

¹⁶ Ena izmed možnih hipotez je, da ti posamezniki, ki so bili vključeni v našo raziskavo, izhajajo iz mešanih zakonov, v katerih je prevladovala raba drugega jezika, ne italijanskega, in ga zato ne obvladajo na taki ravni, da bi ga lahko uporabljali na delovnem mestu. Prav tako pa so po vsej verjetnosti obiskovali šole s slovenskim učnim jezikom. V letih 1950 - 1955 so bili na Obali močni migracijski tokovi (izseljevanje italijanskega prebivalstva in priseljevanje prebivalstva iz notranjosti takratne Jugoslavije), ki so zaznamovali območje, kar je brez dvoma vplivalo, da je prišlo do mešanih zakonov..

Graf: Prikaz trditve "Pripadniki manjšine imajo na narodnostno mešonem območju boljše možnosti za zaposlitev kot Slovenci"

Lestvica strinjanja: 1= popolnomo se strinjam, 2= v glavnem se strinjam, 3= niti se strinjam niti se ne strinjam, 4= v glavnem se ne strinjam, 5= sploh se ne strinjam

Statistični podatki nakazujejo, da med manjšino in večino obstaja različno sprejemanje trditve, povezane z boljšo možnostjo pripadnikov manjšine za zaposlitev. V Lendavi se Slovenci in drugi strinjajo, da imajo pripadniki manjšine predvsem zaradi znanja dveh jezikov boljše možnosti za zaposlovanje kot oni sami, s čimer pa se pripadniki manjšine ne strinjajo. Na Obali je situacija nekoliko drugačna in Slovenci so do stališča precej indiferentni, prav tako tudi drugi, čeprav se bolj nagibajo k nestrinjanju, pripadniki manjšine pa se podobno kot v Lendavi s trditvijo ne strinjajo.

SKLEPNA MISEL

Vrednost jezikovne različnosti v okolju se zaznava skozi številne kazalce, nekatere izmed njih smo v prispevku tudi prikazali. Dodatek za dvojezično poslovanje na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji je le eden izmed ekonomskih vidikov jezika, s katerim država formalno in finančno podpira uresničevanje koncepta dvojezičnosti na institucionalni ravni. Dodatek za dvojezično poslovanje predstavlja za državo strošek, za posameznika pa neposredno finančno stimulacijo.

Ekonomski vidik jezika predstavlja tudi vrednost medskupinske komunikacije, ki se prepletata skozi financiranje sistema dvojezične vzgoje in izobraževanja, financiranje obstoja in delovanja kulturnih institucij, ... Vsi omenjeni parametri se nanašajo na postavko v proračunu, ki jo na ravni makroekonomije država zagotavlja za uresničevanje koncepta večkulturnosti. Vlaganje v koncept večkulturnosti pomeni za državo dolgoročno investicijo, za posameznika pa predstavlja znanje dveh jezikov vrednost/ kapital, ki ga pri zaposlitvi lahko izkoristi.

Rezultati statistične analize empiričnih podatkov naših raziskovanj, ki se nanašajo na jezik v povezavi z ekonomijo, so nam nakazali, da je raba dveh jezikov na delovnem mestu bolj prisotna pri pripadnikih manjšine in da Slovenci največkrat na delovnem mestu uporabljajo samo slovenski jezik. Statistično je jezik manjšine na delovnem mestu med Slovenci bolj prisoten v Lendavi kot pa na Obali. Analiza empiričnih podatkov nam je tudi nakazala, da obstaja povezava med dodatkom za dvojezično poslovanje in strategijami jezikovnega prilagajanja. Z empiričnimi podatki smo tako preverili jezikovno prilagajanje na delovnem mestu in ugotovili, da je jezikovni premik k drugemu jeziku (konvergenca) prisoten med posamezniki, kjer se ekonomski faktor (ekonomska spremenljivka) pojavlja kot ena od spremenljivk. V kolikor ekonomska spremenljivka ni prisotna, jezikovnega prilagajanja – jezikovnega premika v smeri jezik večine k jeziku manjšine – ni zaznati, razen v redkih, predvsem neformalnih primerih, ko prevlada izrazito subjektivna komponenta. Prav tako pa se je pokazala povezava med staljščem do jezika in rabo jezika ter strinjanjem z dodatkom za dvojezično poslovanje. Pri tem lahko potrdimo, da ekonomski profit jezika na narodnostno mešanih območjih v Sloveniji izrablja predvsem manjšina.

LITERATURA:

- Edwards 1985: *Language, Society, Identity*. Oxford: Basil Blackwell.
- Colomer, J. 1996: To translate or to learn languages? An evaluation of social efficiency. *International Journal of the Sociology of language*, 121.181-197.
- Grenier, G.; Vaillancourt, F. 1983: An economic perspective on learning a second language. Clevedon: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 6, str. 471-483.
- Grin, F. 1990: The economic approach to minority languages. Clevedon: *Journal of Multilingual and Multicultural Development*. 11, 1,2, str.153-173.
- Grin, F. 1996: The economics of language: survey, assessment and prospects. *International Journal of the Sociology of Language*, 121, str.17-45.
- Grin, F. 1999: Market Forces, Language Spread and Linguistic Diversity. V: Kontra M., Phillipson, R., Skutnabb - Kangas, T., Varady, T. (ur.) *Language: A Right and a Resource. Approaching Linguistic Human Rights*. Budapest: Central European University Press, 169-186.
- Nečak - Lük, A.; Jesih, B. (ur.) 1998: Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru. Izsledki projekta. I. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Nečak - Lük, A.; Jesih, B. (ur.) 2000: Medetnični odnosi in etnična identiteta v slovenskem etničnem prostoru. Izsledki projekta. II. Ljubljana: Inštitut za narodnostna vprašanja.
- Nečak - Lük, A.; Muskens, G.; Novak - Lukanovič, S. (ur.) 2000: *Managing the Mix Thereafter: Comparative Research Into Mixed Communities in Three independent Successor States*. Ljubljana: Institute for Ethnic Studies.
- Novak - Lukanovič, S.; Jesih, B. (ur.) 1999: *Manjšine v prostoru Alpe Jadran in čezmejno sodelovanje. Slovenija. DS Alpe Jadran in INV, gradivo v tisku*.
- Vaillancourt, F. 1996: Language and socioeconomic status in Quebec: measurement, findings, determinants, and policy costs. *International Journal of the Sociology of Language*, 121, 69-92.

